

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

Verschijnt viermaandelijks - jaargang 6 - nr. 1 - november 2013

Editoriaal

Uit een oude kroniek konden wij een spoor volgen van een rondreis van Maximiliaan van Oostenrijk door onze gewesten, waarbij hij ook Nieuwpoort aandeed.

Als we de geschiedenis van onze stad doornemen, kunnen we vaststellen dat Nieuwpoort opvallend loyaal bleef ten opzichte van het officiële gezag. Een gunstige omstandigheid daarbij was, dat de stad heel lang niet werd ingenomen en beschikte over een verdedigend garnizoen.

Zelfs toen Nieuwpoort als borgtocht is afgestaan aan Willem van Oranje, bleef de stad een vrij rustig 'eiland' midden een tumultueuze regio in volle zgn. godsdiensttroebelen. Het stedelijk bestuur kon de teugels goed strak houden.

A. Hillewaere bladert verder in het dagboek van Roland Osaer en wel bij de episode waarbij de familie op de vlucht, tussen twee strijdende legers verzeild was geraakt in mei 1940.

L. Filliaert las voor ons enkele Nieuwpoortse kranten uit de 19de eeuw. Hij brengt uit die berichtgeving een beeld van het leven in onze stad anderhalve eeuw geleden.

Wij vonden een aanwijzing dat het lot van Nieuwpoort en Oostende in de 16de eeuw tot de verbeelding sprak voor mensen uit Scherpenheuvel.

Uit de documentatie die Honoré Boydens ons verschafte hebben we een procesbundel gekozen van een zeer laat vermoeden van toverij (1779). Verder heeft hij enkele verklaringen van gevluchte geestelijken uit 1792 uit ons archief gelicht.

Kristof Jacobs brengt hulde aan 2nd lieutenant Montagu Frank Peyton die sneuvelde op 11 juli 1917 tijdens de onfortuinlijke aanval op de rechteroever van de havengeul.

G. Demerre

Geschiedenis

HOOG BEZOEK

Uit de kroniek "Wonderlijke Oorloghen"

Deze kroniek zou rond 1530 in Antwerpen zijn gedrukt, herdrukt in 1577 en door W.J. Alberts in 1955 in een heruitgave verzorgd. Ze was verlucht met houtsneden, waarvan enkele zijn overgenomen in de Excellente Cronike van Vlaenderen (1515), echter niet de inhoud van het verhaal zelf.

Maximiliaan van Oostenrijk, de echtgenoot van Maria van Bourgondië, nam eind 1481 in Brugge "met orlof" afscheid en trok met zijn gevolg op inspectiereis.

[Hij was aartshertog van Oostenrijk, werd hertog van Bourgondië door zijn huwelijk en was iets later zelfs nog keizer van het Duitse Rijk gekozen. Gedurende twee periodes fungeerde hij als voogd voor de wettige vorst in ons gewest: zijn zoon Filips de Schone en zijn kleinzoon Karel.]

Hij kwam aan in Ieper, verbleef daar één dag en trok verder naar Rijsel (Lille). Op een "cleen mijl-

ken" van de stad werd hij opgewacht door Jacob van Savoye, heer van Romont en van Fienes, die hem begeleidde tot in het stadskasteel.

Na een paar dagen nam Maximiliaan afscheid en stelde Jacob aan als stadhouder van Rijsel. Ze reden verder naar Dowai (Douai) waar ze twee of drie dagen verbleven. Hij gaf er aanwijzingen voor de versterkingen. De heer van Romont werd er aangesteld als garnizoencommandant.

Het afscheid van Dowai viel het gezelschap niet licht want: *"die hertoghe ende sijne edele bedreven ghenoechte in Duways"*.

Het gezelschap trok verder naar Ariën aan de Leie (Aire-sur-Lys). Jan van Daysele (Dadizele ?), stadhouder van Ariën was hem tegemoet gekomen en sprak: *"o mijn here mijn prince sijt groot willecome hier int uwe, dwelck ick verwaert hebben na mijn simpel vermoghen ende u vianden ghekeert so verre alst moghelijck was."*

De stad was van groot strategisch belang, want met een regelmaat werden door het Franse garnizoen in Terwaan (Thérouanne) uit de buurt raids uitgevoerd in het zuiden van het toenmalig Vlaanderen. Maximiliaan bleef acht dagen in de stad en verzorgde haar van de nodige materialen waaraan gebrek was. Bolwerken werden gegraven, de stadsmuren gerepareerd,...

Dus reden si na Sint Thomaes met haren heijre

Vanuit Ariën reed het gezelschap met blank harnas naar Sint-Omaars. Het kwam langs Terwaan, maar niemand uit die stad liet zich zien: *"noch niet een mensche en quamer uute"*. De kroniekschrijver gebruikt consequent de naam Sint-Thomaes voor Sint-Omaars. Dit is geen verschrijving maar veel eerder een verspreking van de Vlamingen in de streek! De opperbevelhebber, Karel van Peenen, reed met een gevolg de hertog tegemoet tot Ercke. De stad verwelkomde de hertog die zijn intrek nam in het mooi versierde kasteel.

Karel van Peenen vertelde de hertog hoe een vrouw uit de herberg *"Den Hert"* had voorkomen dat de

stad verraden was en dat er een aanslag zou zijn gepleegd. Het was de waard die spioneerde. Men heeft hem ter dood gebracht.

De hertog vroeg of hij de vrouw niet eens mocht zien. Ze werd geroepen en in een zaal ontvangen waar talrijke edelen verzameld waren om te zien of de vrouw *"wel ghemanierd"* was. De hertog beloofde haar een beloning. Ze dankte met de volgende bewoordingen: *"Ic wil mijnen heren mijnen prince ghetrouwe sijn inder doot."*

Bij het verlaten van de zaal kreeg de vrouw gouden munten toegestopt.

De kroniekschrijver scheen te weten dat *"Den Hert"* nog bewoond wordt *"van haren gheslechte"*. Maximiliaan hield ook daar grondige inspectie en liet de droge gracht dieper maken opdat de stad *"stercker sijn soude teghen sijn vianden die Fransoyen"*.

Filips van Crèvecoeur (1418-1494)

Deze Franse ridder, heer van Cordes, had eerst gevochten in de rangen van hertog Karel de Stoute. Hij werd zelfs ridder van het Gulden Vlies. Na de dood van de Bourgondische hertog koos hij echter voor Frankrijk. Men stootte hem daarom in 1481 uit die Orde.

In Boulogne *"vergaerde hy sijne knechten dat nyemant en wiste"*. Hij rustte vier kleine schepen toe om over zee naar *"Duijkercke ofte Grevelinghe te comene of ter Nyeupoorte"* te geraken en daar *"quaet te doen in Vlaenderen"*. Door de decemberstorm werden de schepen uit de koers gedreven en liepen op de rotsen voor de kust van *"Yrlant, daer si verdroncken ende versmoorden in die see"*.

Maximiliaan trok ondertussen ongestoord naar Ruisscheure (Renescore) en Sint-Winoksbergen. Ook daar werd hij door de autoriteiten ontvangen en logeerde met zijn gevolg in het klooster.

Nadien ging de inspectie verder naar Veurne en Nieuwpoort om terug te keren naar Brugge.

Passage in Nieuwpoort

In de *"Costumen en Usantien"* van Nieuwpoort is een spoor te vinden, hoe tijdens deze inspectietocht van de hertog alvast afspraken zijn gemaakt die voor de stad zeer gunstig waren. Wellicht heeft de magistraat bevestiging gevraagd van enkele traditionele voorrechten, en die ook gekregen.

Op 5 maart 1481 (o.s.) wat dus 1482 was en 3 maanden later dan het bezoek van de hertog, kreeg Nieuwpoort officieel de bevestiging van de wekelijkse marktdagen op dinsdag en vrijdag. Op

de dinsdag was het vooral een graanmarkt. Het privilege was gericht naar het Brugse Vrije, Diksmuide en Veurne-Ambacht. Die mochten hun onderdanen namelijk géén beperkingen opleggen om naar de Nieuwpoortse markt te komen met boter, kaas en andere zuivel zowel in het groot als in detail.
[Een jaar begon toen met Pasen. Voor 1482 was dat 8 april]

Besluit van de kroniekschrijver, die zeker een Zuid-Vlaming was en zelfs bij enkele gebeurtenissen aanwezig was:

"Twas een grote wijsheijt van den prince dat hij alsoo reet van steden tot steden om te besiene wat hem ghebrac."

Roemruchte beleg van 1489

Tijdens de tumultueuze jaren van een algehele opstand in Vlaanderen tegen hertog Maximiliaan, die in 1486 keizer werd van het Duitse Rijk greep in de zomer van 1489 het beleg plaats rond Nieuwpoort. Filips van Crèvecoeur had daar de leiding. Hij werd zelfs gekwetst bij het ontploffen van een stuk geschut.

Het Nieuwpoorts garnizoen en de gemobiliseerde bevolking met burgemeester Jan Turpin bleven loyaal aan de hertog en ontsnapten aan een inname. Zes jaar later, op 15 mei 1495, benadrukt de hertog te leper het voorrecht van de St.-Jansfoor vanaf de zondag na St.-Jan-Baptist [24 juni] en de procesie-omwegang. Daarbij wordt Nieuwpoort beschreven als:

"icelle Ville qui est la principale & meilleure Ville de notre West-Pays de Flandres est scituée & assise sur la Frontiere de la Mer, pour quoy elle est la Clef de tout ledit West-Pays. A la quelle cause tant noz rebelles & desobéissans Subgetz, comme les François & autres noz Ennemis durant les Darraines Guerres & divisions qui ont regné en nos Pays depardeça, se sont tousjours parforcez & ont fait plusieurs Emprises sur notre ditte Ville pour la prendre & distraire de notre obéissance ..."

Er is een melding dat in de O.-L.-Vrouwekerk van Nieuwpoort een glasraam kwam van Maximiliaan en zijn vrouw Maria. Alvast bij de restauratiewerken in de 19e eeuw heeft men sporen van muurschilderingen van die vorsten gevonden!

(o.a. dr. W. van Heugten 1982; Costumen & Usantien 1774; C. Wybo 1904)

G. Demerre

NIEUWPOORT MEESTAL LOYAAL

Nieuwpoort was in haar acht en een halve eeuw geschiedenis, zelden revolutionair ten aanzien van het officiële gezag. De stad en haar bestuur hadden zo'n speciale positie, dat ze er alles bij te winnen hadden loyaal te zijn.

Tot vóór anderhalve eeuw was er in Nieuwpoort altijd minstens een garnizoen soldaten, dat een eigen jurisdictie had. De stad was goed versterkt sinds 1400 en beheerste daarbij een inundatietechniek voor de omgeving, die agressieve belegeringen kon weerstaan.

Van 1435 tot 1745 is de stad nooit manu militari bezet na een belegering. Het staatshoofd kon rekenen op de trouw van de Nieuwpoortse verdediging: was dat nu een Bourgondische hertog, een Habsburgse vorst, een Spaanse koning of een Oostenrijkse keizer. Meer dan tien keer zijn ze belaagd door een Franse legergroep, soms met andere bondgenoten!

In een speciale periode tussen 1701 en 1713 was er geen duidelijk officieel staatshoofd en wisselden de uiteindelijk Franse garnizoenen zich in Nieuwpoort af, maar dan zonder wapengekletter.

Een andere reden waarom Nieuwpoort zo'n aparte positie innam was haar strategische ligging als natuurlijke haven en zelfs heel lang lag ze aan een internationale grens.

Een unieke toestand was tussen 1576 en 1583. Nieuwpoort was op borgtocht toegewezen aan prins Willem van Oranje. Sommige historiografen hebben die periode omschreven als een 'bezetting', wat helemaal onjuist is.

PROTESTANTS EILAND ?

Terwijl rondom, in ons Westkwartier de opstand smeulde en zich verspreidde over de Nederlanden, was er in Nieuwpoort geen brutaal revolutionair nest. Een beeldenstorm is er niet geweest en tot wraakoefeningen kwam het niet.

Het was wel een havenplaats waarlangs een migratiestroom vertrok. De nering vaarde er wel bij, net als met de garnizoenssoldaten.

Men kon in Nieuwpoort even een protestantse gemeente ontwaren tijdens de borg-periode, maar dan wel naast een Roomse godsdienstpraktijk. D. Van Der Bauwhede kon in zijn verdienstelijke studie aantonen hoe vanuit deze stad contacten waren met andere protestantse concistorii. G. Dalle daarentegen kon bij het uitvlooiën van de gehele bevolking van omstreeks 1576 aantonen, dat er geen schokkende bestuurswissels zijn geweest, nadat Nieuwpoort weer "katholiek" werd.

Er is melding gemaakt van incidenten, van wat

baldadigheden, van terreur op een pastoor ... maar in een garnizoenstad was dat schering en inslag. Zowel het stadsbestuur als de Staatse bevelhebber kon zich niet permitteren om als eerste tegen de afspraken van de prins Willem iets te ondernemen. Die was zelf voor een deel redacteur geweest van het bestand.

Toen Alexander Farnese politiek tactisch tot een akkoord kwam met Nieuwpoort, is de overgave in 1583 zonder bloedvergieten verlopen. Dissidenten en protestanten kregen de tijd om hun bezit te verkopen. Er kwam wat leegstand bij en een stuk rijkdom verliet de stad. Nieuwpoort werd echter weer een vrijhaven.

"Noyt en is het gehoort dat de schoonste ende vruchtbaerste Casselrie van Vlanederen soo onbevolckt is geweest." schreef Pauwels Heinderycx.

In 1952 vond men in de fundamenten voor een nieuwbouw op de hoek Ieperstraat-Kaai west een geldschat waarvan de jongste stukken van 1582 waren. Hun totale waarde werd toen geschat op 50 000 fr., wat nu 17 000 euro zou zijn geweest!

VAN SCEPENE CAMERE (1576-1578)

Enkele noteringen uit het *Camerboeck van de schepenen* illustreren hoe enerzijds de poorten van Nieuwpoort verdedigd werden tegen de anarchie die er heerste in de regio en anderzijds dat men zorg droeg voor het waardevol patrimonium. Men probeerde zoveel mogelijk de overeenkomsten te eerbiedigen en de magistraat van burgemeesters en schepenen handhaafden hun gezag.

-Men ghebiet van wegghen capiteynen, burghe-meestters ende scopenen vander stede Nieupoort ... in noodgeval moet elke persoon op het sein van de klok ter cruustraete [Langestraat] met behoorlijke wapens en onder de conynckstabele en wethouders optrekken. 's Nachts moet men een lantaarn met kaars uitsteken en zich van wapens voorzien. Na de laatste klok mag men niet meer op straat komen, anders wacht de gevangenis [avondklok]. (folio 55)

-De kerkmeesters moeten de juwelen uit de kerk verzamelen en in bewaring geven aan de ontvanger van de kerk tot nader order. (folio 85)

-Denis Maertins, schepen in de schepenkamer zat met zijn armen onder zijn mouwen, zonder die toga te dragen ... Hij kreeg een boete van 2 stopen wijn naar eis van de controleur. (folio 110)

-Jan de Brune heeft zich misdragen in de audientie en kreeg een boete van 4 lb pars. (folio 120)

-Op 2 september 1577 is het college akkoord dat

het wettelijk hoofd van Nieuwpoort (terug) Brugge is en dat *tvendel knechten vanden prince van Orenge vuter stede ende castele alhier verrocken zyn.* (folio 159)

-Op 6 september 1577 is in de secrete kamer van burgemeesters en schepenen en notabelen beslist ... omme groote merckelicke redenen ende enorme faicten hemlieden kennelick, dat zy hemlieden niet en betrouwen noch te gherusten houden, ende voor onweerdich houden Octaviaen de Clerck (heere van Hoflande) bailly ende capitain der voorseide stede ... dat sy solliciteren ende neerstich vervolch doen zouden an myne heeren vanden staten van desen lande, omme vandenzelven Octaviaen ontslegghen te zyne . (folio 159)

-Om braak en insolencie [onbeschaamdheid] te vermijden in de kerk moet men ornamenten, juwelen, taferelen en metaalwerk onder sequester brengen en een inventaris opmaken door elke deken van de gilden. (folio 244)

-Religion vree toeghelaten ... geen injuriere, op straffe van arbitraire correctie. (folio 247)

-Kinderen mogen niet keyten [met tol spelen] up 't kerkhof, straete of markt ten koste van 20 s groot, te verhalen op de ouders. (folio 257)

Eigenlijk een GAS-boete !

Zo gezien was Nieuwpoort in die periode geen bezette stad. Men bleef loyaal aan de Staten-Generaal.

(L.Gilliodts-Van Severen 1901, D.Van Der Bauwhede 1985, G. Dalle 1987)

red. G. Demerre

Dagboek

HET DAGBOEK VAN ROLAND OSAER (4)

Wat vooraf ging:

Zaterdag 18 mei 1940 besloot het gezin Osaer, zoals nog wat stadsgenoten, naar Frankrijk te vluchten gezien de onheilspellende geruchten. Ouders, acht kinderen en een grootmoeder vertrokken richting Adinkerke, Bray-Dunes en de 20 mei kwamen ze in Duinkerke aan. 's Anderendaags kwamen ze voorbij Oye-Plage op een boerderij terecht en een vakantiekolonie.

Omdat de Duitsers ondertussen de zee zuidelijker hadden bereikt keerden de vluchtelingen terug tot aan een brug over de Aa ...

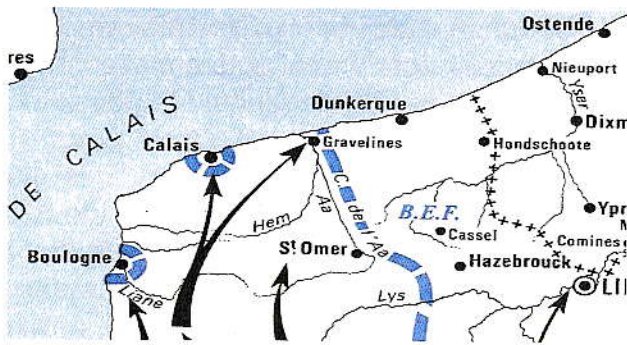
Het weer was schitterend die morgen van de 24ste mei. In afwachting van onze beurt, overzagen wij ondertussen de bonte menigte, met de honderden tot

krakens toe geladen handkarren, volgestouwde kinderwagens, boerenkarren, auto's uitpuilend van bagage, met matrassen bovenopgebonden en mensen met zwaar beladen fietsen aan de hand.

Voor ons stonden enkele met paarden bespannen legerwagens en tussen de burgers ontwaarden we hier en daar enkele soldaten, Fransen en Belgen, in volledige uitrusting, gehelmd en met het geweer over de schouder, die wellicht de verbinding met hun eenheid hadden verloren en evenals wij, te voet, op de terugtocht waren.

Intussen leek niemand te vermoeden dat de vijand nabij was. Sinds onze aankomst voor de brug hadden wij immers geen gedreun van kanonnen of geknetter van mitrailleurs meer gehoord, waardoor we in de waan verkeerden dat de vijand toch nog niet in aantocht was.

Maar in werkelijkheid had hij al een tijd geen weerstand meer ontmoet, waardoor hij ons stil en vlug was genaderd.

Evenzo liet niets veronderstellen dat aan de overkant van de Aa een sterke Frans-Britse troepenmacht stond opgesteld, vastbesloten om de oprukkende vijand een halt toe te roepen op zijn weg naar het vijftien kilometer verder gelegen Duinkerke. Daar zou, twee dagen nadien, het startsein gegeven worden voor de inscheping van de ingesloten geallieerde troepen, de zogenaamde Operatie Dynamo, waardoor circa 340.000 man, naar Engeland zijn kunnen ontsnappen.

Verschanst achter de hoge vestingmuren of in de ondergrondse kazematten, wachtten honderden soldaten de vijand af. Anderen zaten ingegraven in schuttersputten langsheen de Aa, waarachter ook vier lichte Britse tanks stonden opgesteld, die de avond voordien uit Calais waren ontsnapt en voor wie men 's nachts de brug had opengedraaid. Honderden lopen van veldgeschut, anti-tankkanonnen, mortieren, mitrailleurs en geweren waren op ons gericht.

Op enige tientallen meter van de brug, waar wij stonden, is er vanaf onze aankomst aldaar, op geen enkel ogenblik enige smeking, waarschuwing of mededeling te horen geweest. Achter

ons, bij het kruispunt zelf, worden de mensen wel gewaarschuwd voor het dreigende gevaar, doch slechts op het moment zelf van de aankomst van de Duitse pantser colonne, maar de meeste onder hen, sceptisch, verroeren niet. De Duitsers zetten met veel gebaren de arme drommels aan, zich uit de voeten te maken. Het haalt allemaal niets uit. De menigte lijkt het niet te begrijpen. Ze staat als aan de grond genageld. Dat zou haar duur komen te staan.

Blijkbaar had men ook daar de Duitsers nog niet verwacht.

Maar wij, temidden van het geroezemoes van de ontelbare menigte, merkten niet wat er zich bij het kruispunt achter ons afspeelde.

Wij stonden nog te wachten, niet wetende dat de brug niet meer zou opgedraaid worden en in de verste verte niet vermoedend dat de Duitsers achter ons stonden en we geklemd zaten tussen hen en de Aa.

Zoals het nog wel gebeurde onderweg, maar nu misschien speciaal om ons het lange wachten wat draaglijker te maken, wou moeder ons vergasten op chocolade. Terwijl zij een tablet in repen brak, hoorden we opeens het geraas van zware motoren en het geratel van rupsbanden.

Een vijftigtal meter achter ons, in de richting van het kruispunt, ontstond er een beroering onder de menigte. Plots verscheen vanuit die mensenzee een door motorrijders begeleide rij tanks, afgewisseld met allerhande gepantserde wagens die manschappen vervoerden en kleine kanonnen achter zich aantrokken.

Ik kon ze niet thuisbrengen, want ze geleken in geen enkel opzicht op de troepen die we tot dan toe hadden gezien. Waren dat ook nog terugtrekkende eenheden? Terwijl de soldaten waakzaam in het rond keken, kwam de colonne behoedzaam naar voor. Naarmate ze naderde, splitste de menigte zich op de weg en ging aan weerskanten op de bermen staan met de handen in de lucht, terwijl her en der verward geroep opsteeg.

Toen de spits van de colonne vlak naast ons stilstond, staken ook de mannen rondom ons, verrast en verbaasd, de handen omhoog en zo deden de meeste van ons dan ook, eigenlijk niet goed wetend waarom. Maar moeder, die een weinig voor ons, aan de rand van de weg op de eerste rij stond riep "t zijn Hollanders! " Moeder vergiste zich maar het Duitse uniform geleet inderdaad op dat van de Nederlanders.

De aanvoerder van de colonne stond recht in zijn commandowagen, met een verrekijker op zijn borst en een stofbril op zijn helm. Terwijl hij de massa van uit de hoogte overzag geflankeerd door een

soldaat, die zijn machinepistool voor zich uithield, liep moeder spontaan op hem toe en reikend bood ze hem een reep chocolade aan.

Maar zijn aandacht was helemaal in beslag genomen door de duizendkoppige menigte, die hij met nadrukkelijke gebaren van beide handen, iets trachtte duidelijk te maken.

Ik denk dat die Duitse overste met zijn gebaren eigenlijk de massa wilde aanzetten om vlug te gaan liggen of te gaan lopen, zoals de mensen even voordien op het kruispunt al met veel gebaren waren aangespoord om zich uit de voeten te maken, maar het ook niet hadden begrepen.

De vriendelijke geste van moeder en het feit dat de colonne zonder slag of stoot tot voor de brug was komen gereden, waren er allicht de oorzaak van dat ik me nog niet had gerealiseerd dat het de vijand was, toen opeens van ergens een salvo uit een mitrailleur weerklonk en de hel losbrak...

Met een geraas waarbij horen en zien verging, kwam een regen van obussen en kogels op de menigte neer. Dadelijk wierp iedereen zich lukraak op de grond, maar in die onbeschrijfelijke verwarring raakte ons groot gezin wat verspreid onder de menigte.

Door de hevige beschieting durfden wij niet verroeren en naar elkaar toe kruipen. Trouwens wij zagen elkaar niet direct allemaal liggen in die massa. Daardoor moesten de meeste van ons de verschrikking alleen doorstaan.

Ik hoorde niemand van ons roepen of schreien, maar Etienne (7.5 jaar), die tussen twee Belgische soldaten lag, greep in zijn verlatenheid beide bij de kinband van hun helm en hield ze stevig vast uit vrees dat hij aan zijn lot zou worden overgelaten. En hij weende wel, maar stil in zijn eentje.

De tanks naast ons voerden direct de nodige manoeuvres uit en schoten prompt terug. Ondertussen sprongen infanteristen uit halfrupsvoertuigen en verspreidden zich bukkend, in het rond, gooiden zich op de grond achter hun mitrailleurs of gingen, met hun geweer in de aanslag post vatten achter de tanks en de pantserwagens.

Nog anderen haakten inderhaast de kanonnen af, keerden ze en brachten ze in stelling. Eén ervan werd door ineengedoken manschappen op een paar meter van ons opgesteld en weldra mengde het gebulder van die kanonnen zich met het gedonder van de obussen uit het andere kamp, die temidden van de menigte ontploften.

Ik had er moeite mee om aan te nemen dat de pas aangekomen soldaten Duitsers waren. Ik herkende er wel geen Franse of Britse troepen in, maar ze gedroegen zich toch niet vijandig tegenover ons. Kon je dat van Duitsers verwachten? Had ik op school niet geleerd dat ze tijdens de opmars van

1914 vaak moorddadig waren opgetreden tegen onschuldige burgers?

En door wie werden we dan aan de overkant zo meedogenloos beschoten? Zouden onze vrienden de Fransen, en de Britten, zo iets over hun hart kunnen krijgen?

Een tiental meter voor ons stond op de weg een rupsvoertuig waarop een kanon was gemonteerd achter een stalen schild. Omdat de bedieningsmanschappen rechtop stonden, kon ik ze oplettend gadeslaan, terwijl ze in actie waren. Hun opvallende helm, hun hoge zwarte laarzen, die in het oog springende zilveren galon, waarmee de kraag van sommigen onder hen was afgezet, die kruisen op hun logge gevaarten, kwamen me niet onbekend voor. Had ik die al niet eerder gezien op de foto's en de spotprenten in de krant, telkens als de Duitsers een land onder de voet hadden gelopen de laatste jaren en maanden? Ja het waren wel Duitsers, dat leed geen twijfel meer.

Aanvankelijk verwachtte ik nog dat de twee strijdende partijen spoedig zouden inzien dat het zo niet verder kon te midden van duizenden weerloze burgers en tijdelijk zouden ophouden met schieten, om de vluchtelingen de gelegenheid te geven zich uit de voeten te maken.

Helaas de strijd nam almaar in hevigheid toe. Wat in den beginne eerder nog op een angstige droom had geleken, veranderde gaandeweg in gruwzame werkelijkheid.

(wordt vervolgd)

red. T. Hillewaere

Krantennieuws in Nieuwpoort

De Nieuwpoortse bevolking kon in de negentiende en twintigste eeuw de plaatselijke actualiteit op de voet volgen in diverse weekbladen. De meeste periodieken hadden een duidelijk politiek profiel. De liberale en katholieke zuil had zo een middel in handen om de eigen propaganda en de eigen logica kenbaar te maken. In een volgende bijdrage – verspreid over vier afleveringen - graaf ik inhoudelijk wat dieper in vier nummers van vier Nieuwpoortse weekbladen. Het betreft 'De Stad Nieuport' van 30 oktober 1867, het 'Nieuwsblad van Nieuwpoort & Kanton' van 26 oktober 1907, het 'Weekblad van Nieuport en Kanton' van 22 oktober 1910 en 'De Nieuwpoortsche Bode' van 29 oktober 1927. De besprekingen vormen uiteraard een beperkte momentopname maar bieden ons een klare kijk in het leven van de Nieuwpoortenaar op

dat specifieke ogenblik. De vier weekbladen bestonden uit een 4 pagina's groot dubbel katern.

De Stad Nieuport – 7e jaargang – nr. 331 – 30 oktober 1867

Het weekblad verscheen elke woensdagnamiddag. Tegen een inschrijvingsprijs van 5 fr. per jaar. Een abonnement voor zes maanden kostte 3 fr. Aankondigingen werden geplaatst aan '15 centiemmen per drukregel'. Inlichtingen hiervoor bij de uitgever op de 'Grote Merkt nr. 11 te Nieuport'. Het weekblad verscheen met het stadswapen – met kroontje – op de kop.

Op 30 oktober 1867 opende het blad met een kort verslag van de werkzaamheden in de 'Volkskamer', of de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Na wat nieuws van het Ministerie van Oorlog werd vastgesteld dat er heel wat absentisme was in het parlementaire halfroond. Het lokale Nieuwpoortse nieuws berichtte over het 50 jarig bestaan van de Hogeschool van Gent. Speciale aandacht ging hierbij naar de twee Nieuwpoortse zonen die er als hoogleraar werkzaam geweest zijn: Jacob Kesteloot – 'medecine doctor' – en Lodewijk Roelandt – architect. In herinnering werd verwezen naar de redevoering van Kesteloot als 'Rector Magnificus' bij de inwijding van één der gebouwen van de Hogeschool van Gent. De redactie bracht een kort verslag van de prijsuitreiking aan de leerlingen van de twee 'zondagscholen'. Dit gebeurde in de kerk van Nieuwpoort. De prijzen voor de leerlingen bestonden uit kledingstukken en boeken. Pastoor Vanden Berghe bedankte het Stadsbestuur, het bestuur van de Burgerlijke Godshuizen en het Bureel van Weldadigheid. De leden van de sociëteit 'Bolders Bourgogne Kruis' bewezen een laatste eer aan één van hun gildebreders, Pieter Vroome. De lezers vernamen tevens dat de minister van oorlog de voorstellen om enkele veranderingen aan te brengen in de kledij van de soldaten had afgewezen. De redactie kon hem hierbij bijtreden: *'Wij zijn met veel anderen van het zelve gevoelen.'* De redactie meldde dat het eerste stoomtuig in het station was aangekomen. De opening van de treinverbinding tussen Diksmuide en Nieuwpoort kwam dus dichterbij. Het weekblad drukte de Franstalige redevoering af ter nagedachtenis van ingenieur Polydoor De Man, tweeëntwintig jaar en lid van de batterij van de burgerwacht. Student Gheerbrant en de heer Delafaille, bevelhebber van de Compagnie spraken de grafredes uit.

Naar aanleiding van herstellingswerken aan de

Kruisstraat [Langestraat] kon de redactie de hand leggen op de rekening van het ingelegde steenwerk in de vorm van een kompas, uitgevoerd in 1783.

Rekening 1784-1786. Aen L.B. ende P.F.Musdom beyde cauxie leggers tot Poperinghe in voldoenynghe van hun aengenomen cauxie werck aen hun besteedt publiquelyck op den 28 ougst 1783, ten pryse 23 ½ stuyvers VI. Court par roede van 14 voet viercant en die bevonden syn te bedraegen ingevolghe d' acte maete 415 roeden en 27 voeten dus pr.sp.ord. en acq.

In begrepen £ 18 over het maecken in cauxiewerck een form van zee-compas op de Cruysstraete'.

Na het havennieuws en de rubriek '*Burgelijken Stand der Stad Nieuport*' – met geboorten, huwelijken en sterfgevallen van de laatste week – werd plaats geruimd voor de betaalde advertenties. Het grootste deel van de advertentieruimte werd ingenomen door aankondigingen van 'Openbare Verkoopingen'.

Bij Désiré de Brauwere, notaris in Veurne, wordt op 19 november 1867 om 2 ure in de namiddag, in de afspanning De Pelikaen op de Grote Markt in Nieuport, tot de verkoop overgegaan van gras- en zaailanden te Slype, Mannekensvere, Veurne, Boitshoucke en Wulpen, en van woonhuizen en erve te Nieuwpoort. Ook bij notaris Laurent Proot uit Woumen bij Diksmuide werd een zitting voorbereid voor 25 november en 9 december met woonhuizen te Reninghe en Keiem.

Bij notaris Van Iseghem in Nieuwpoort wordt op 12 november 1867 in de voormiddag om 9 uren en des namiddags om 2 uren in het sterfhuis van Ludovicus Lefevere, Grote Markt nr. 9, tot de verkoop overgegaan van 'de door hem naergelatene meubelen en voorwerpen, bestaande in: 2 bedbakken met ressort, wolle matrassen, pluimen hoofdeinden en oorkussen, wolle en katoene sargien, spreeden en andere beddegoed, bedbehangsels, stors en gordintjens, lavabos, kassen en commoden, bezel, tafels, zetels, stoelen, spiegels, pendule, kaders, schut, staen,, stooven met toebehoorten, bibliotheek en deel boekwerken, lessenaere, toog, boorden, loquet, ijzer, tin, koper, blik, glas en galeisch werk, koffy stelsel, glazen caraffen, zout en pepervat en mostaerdpot, keukengerief, koolbakken, kopere kranen, werkbank met timmergereedschap, eene schoone distillatie in rood koper en meer andere voorwerpen ten dage der verkoopning naer te zien.

Daarnaast ook nog 'zilverwerk en juweelen: 6 zilvere lepels en 6 zilvere forchetten, 12 cafe lepelkens, suikertange, gouden horlogie, zilveren dito, parure, ringen en bracelet.' Tenslotte nog dranken:

'een deel bier in bottels, Schiedamsche genever in pullen, Madera wyn, cognac, witte wyn, olive olie, curaçao, vlienderensiroop, enz.'

Bij Aimé de Brauwere, notaris in Pervijze, wordt op 14 november 1867 overgegaan tot openbare verkoping van een vetweide in Lampernisse, maai-gras in 's Heerwillemscapelle (Veurne) en zaailand in Booitshoeke. Door een sterfgeval gaat in het sterfhuis van Joseph Houtsaegeer in de Weststraat nr. 20 in Diksmuide, een 'schoone koopdag' door onder toezicht van notaris Deseck in Beerst. (met meubelen, menagie-goederen, zilverwerk en andere roerende voorwerpen)

De resterende ruimte werd ingenomen door allerhande kleinere reclameboodschappen.

L. Van Leke, broodbakker in de Valkestraat, vroeg een bakkersknecht of een kloeken leerling. Kesteloot-De Man in de Recollettenstraat – een winkel van lakens, katoen, wol en andere goederen – deelde mee dat de nieuwe mode- en winterstoffen voor mannen en vrouwen ingekomen zijn.

L. Beirlant, Quai de la Potterie nr. 25 Bruges, adverteerde in de Franse taal als aanvoerder 'des vins des meilleurs crus de France, d'Allemagne et d'Espagne'. Daarnaast was hij tevens 'Agent d'assurances contre incendie, maritimes et sur la vie'. Bij Louis Delaere – gezegd Louis Paraplui – in de Kerkstraat, was een goede piano te koop. H. Kempen, Rue au Beurre 64 à Ypres, betaalde advertentieruimte voor zijn 'Magasin de Modus', en F.A. de Brauwere-Kesteloot uit de Marktstraat meldde dat 'alle slach van bouwstoffen' bij hem te bekomen zijn.

Twee hotels – Hotel De Vienne, Vienna Hotel, Hof van Weene, Weiner Hof- in Gent en het 'Hotel de Flandre' uit Brugge, beiden eigendom van Roszmann en Schupp, hoopten klanten te winnen via een advertentie in een Nieuwpoorts weekblad.

Bij L. Vandamme, muzikleraar in de Langestraat 43, 'zijn te bekomen alle slach van snaren voor violen, alto en contrebas, alsmede voor pianos, verder alle noodigheden voor alle slach van muzikinstrumenten'. Bij de drukker van 'De Stad Nieuport' kon men 'uit ter hand te koop: Encyclopédie Roret-Manuels du Teinurier et du Chamoiseur, Pelletier-Fouvreure, Maroquinier, Mégissier et Parcheminier'.

Ook 'Desmyters Dixmudschen Almanach voor 1868' was bij de drukker te krijgen. Deze belastte zich tevens met het 'drukken en lithograferen van visitekaarten, verkoop van agendas, recettes et depenses, journals en groot boeken, alle slach van Almanakken Provinciaalen wegwijzer van

West-Vlaanderen voor 1868'. Ook het Nieuwpoortsche Jaarboekje voor het schrikkeljaar 1868, de zesde jaargang lag 'ter pers'.

De laatste – en tevens grootste advertentie – werd geplaatst door A. Thabert die in het Withuis aan de Visscherskaei in Oostende het 'Eenigsten grooten depot van café in boonen' aanpreeft. Hij verkocht er 'Eerste kwaliteyt gebrande Java café van 2,60 , 2,75 tot 3 fr. de kilo, de beste Cheribon aan 2 fr. de kilo, Spia aan 1,75 en Ordinaire café aan 1,50 fr.' Winkeliers konden 'grootte vermindering van prys' bekomen.

(wordt vervolgd)

L. Filliaert

Oude berichten

NIEUWPOORT-SCHERPENHEUVEL

Het verhaal wil dat omstreeks 1500 er een beeld van O.- L.- Vrouw aan een eikenboom werd gehangen op een heuvel. Toen een knecht dat beeldje wou meenemen, werd hij als het ware aan de grond genageld kon zich niet meer verplaatsen, tot iemand het beeldje terug ging hangen ...

De volk devotie maakte er een pelgrimsoord van. De baronie van Diest, waar Scherpenheuvel toe behoorde, was een leen en eigendom van Willem de Zwijger, prins van Oranje en leider van de opstand. In 1578 neemt Farnese de dorpen rond Scherpenheuvel zoals Zichem in en laat zijn troepen de streek plunderen. De Staatse troepen uit het noorden keren op hun beurt terug in 1580 en blijven er drie jaar. Alles wat aan de katholieke traditie herinnert moet er aan geloven. Het beeldje aan de grote eik op de scherpe heuvel verdwijnt. Het duurt tot 1587 eer een nieuwe Madonna aan de eik hangt.

Rechts: Félix Timmerman

Ze zeggen bij ons; ieder is voor zijn eigen volk.
En d'harom houden wij te Zieken het meest van
Ons Lieve Vrouwe van Scherpenheuvel.
Ge moogt daar na van peijnen wat ge wilt, maar
als ge van kinds af aan die schone kerk, de vierkante
toren en de ronde toren met de gouden sterren daar
hebt zien staan, boven op de heuvelkam, altijd die
hoge toren daarboven, een beetje dichter bij de
hemel dan al de rest, als ge alle ze leven uw meeder,
bij ongeluk en veldriet hadt horen zeggen: we zullen
zondig maar eens beeweg gaan naar Ons Lieve Vrouwe
van Scherpenheuvel, dan zoudt ge verstaan dat er voor
ons maar één Lieve Vrouwe is dat écht meent.

Ernest Claes

De Wonderkeere Tucht

Dat beeld wordt een voorwerp van een snel aanzwellende devotie. Het Spaanse leger speelt hierbij een belangrijke rol. Soldaten uit de garnizoenen van Zichem en Diest, gewond en besmet met allerhande

ziekten, volgen het voorbeeld van de lokale bevolking en trekken op bedevaart naar Scherpenheuvel.

In volle contrareformatie, tijdens het beleid van Albrecht en Isabella in de Spaanse Nederlanden, werd in 1602 een houten kapel opgericht op die plaats. Het is pastoor Van Thienwinckel uit Zichem die het initiatief neemt.

Op het feest van Maria Geboorte (8 september) 1603 zouden twintigduizend pelgrims op de heuvel samendrommen. Er is pest in het land.

De aartshertogen Albrecht en Isabella nemen het oord in bescherming als de verhalen van wonderbaarlijke gebeurtenissen een landelijke weerklank krijgen.

Het Brusselse stadsbestuur offert een verguld zilveren kroontje aan het genadebeeld en de Antwerpenaren bieden twee zilveren kandelaars aan. Hun gift prijkt nog atlijd op het hoogaltaar.

Philips Numan, de griffier van het aartsbisdom Mechelen verzamelde de merkwaardige verhalen die verbonden waren aan het pelgrimsoord.

Catherine du Bus, een jonge vrouw uit Rijsel, beschikte over bovenmenselijke kracht en was in staat om Hebreeuws en Grieks te spreken, hoewel zij die talen nooit had geleerd. Beide vermogens golden indertijd als typische kenmerken van bezetenheid. De vrouw werd enkele malen geëxorciseerd, maar zonder resultaat. Een van de vergeefse uitdrijvingspogingen werd gedaan in de kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Loreto op Allerheiligen 1603.

De duivel, die spreekt met de stem van de vrouw, meldt dat de geruchten die in de stad verspreid worden als zouden de Spanjaarden Oostende ingenomen hebben, onjuist zijn.

[De inname zou inderdaad nog maanden op zich laten wachten!]

Bovendien openbaart de duivel dat de valse geruchten zijn verspreid door twee Zwitserse soldaten die de ciborie met het Heilig Sacrament uit de parochiekerk van Nieuwpoort hebben gestolen.

[Het noordelijk leger heeft daar in 1600 onder de leiding van Maurits van Nassau een grote overwinning behaald en aan katholieke zijde heerst het gevoel, dat de inname van Oostende deze nederlaag ongedaan kan maken!]

Tot ieders verbazing worden de Zwitserse soldaten kort na de onthulling van de duivel met Heilig Sacrament en al ingerekend en te Nieuwpoort geëxecuteerd. Natuurlijk is de openbaring door de duivel een wonder op zich, kennelijk was de macht van het exorcisme groot genoeg om satan te dwingen zich voor de goede zaak in te zetten. Enkele weken later onthult hij tijdens een volgende uitdrijvingspo-

ging dat een man die het exorcisme bijwoont, een stukje hout van de Scherpenheuvelse eik bij zich draagt. Satan tekent hiermee zijn eigen vonnis, want nadat de vrouw gedwongen is om het stukje hout door te slikken, moet de duivel haar lichaam verlaten.

Om een overwinning te gedenken op een leger van de Verenigde Provinciën, en het begin van een 12 jarig bestand, werd een eerste steen gelegd voor het kerkgebouw dat er nog steeds staat. Het ontwerp is van Wenzel Coebergher (1557/1561-1634).

We kennen hem omwille van zijn initiatieven bij het droogmaken van De Moeren bij Veurne.

In 1627 zou aartshertogin Isabella, weduwe sinds 1621, een grote hoeveelheid juwelen en gouden munten gedoneerd hebben bij de inhuldiging van het bedehuis.

Epiloog:

Plaatsen als Nieuwpoort en Oostende, zelfs op 150 km ver, spraken voor het gewone volk nog altijd tot de verbeelding ...

(B. Verhoelst 2005)

G. Demerre

PROCES OVER TOVERIJ

Meer dan een eeuw na de laatste veroordeling te Nieuwpoort voor toverij, kwam nog zo'n proces voor de vierschaar. Dat noteerde Honoré Boydens uit procesbundel nr. 2293 van ons archief.

Jacobus Bart was meesterschoenmaker en Francis Vramboudt een landsman, beiden uit Slijpe.

Op 21 januari 1779 zou Bart een paar schoenen gebracht hebben bij Vramboudt en bekend hebben dat hij kon toveren.

Twee maanden later werd een getuigenis in die zin genoteerd van Joannes Menu die bij Phylibertus Van Haeren woonde, de hoofdman van Slijpe. Menu was aanwezig toen Bart beweerde dat hij kon toveren.

Bij een herberggruzie tussen Jacobus Bart en Pieter Anthone Witvoet te Slijpe werd dat het voorwerp van een belediging en liet Bart dat niet over zijn kant gaan. Het werd een zaak op 31 maart voor de vierschaar van Nieuwpoort met F.J. de Brauwere als eerste raadspensionaris en griffier.

Witvoet verscheen niet, en eiser J. Bart en verweerder P.A. Witvoet werden nog eens opgeroepen op 3 april om 10 u.

Twee dagen later kreeg het proces zijn beslag.

9 Men stelde vast op 5 april 1779 :

*“Den verwr [verweerder Witvoet] en is soo lichtghe-
loovigh niet om sikh te laeten voorstaen dat den
hre [eiser Bart] effectievelick de toverconste soude
besitten.*

*Maar den hre, uyt syn eygen discoursen & vantisen,
de renommée onder het gemeene volck gecregen
hebbende al of hy die conste besate, wort
daervoor vulgairlick gereputeert & gevrees.*

*Dit gepremitteert, den verw wil wel bekennen dat hy
een jaar geleden zich in de herberg van Leopoldus
Verhulst te Slijpe bevond, waar de hre hem oock
heeft laeten vinden, aldaer schmeltende & drinc-
kende, den welcken, tusschen potten & glaesen,
aen den verw gevraeght hebbende om voor hem
een voer darinck thuys te haelen, & den verw sulcx
geweygert hebbende, hy hre aenden verw voorts
geseyt & gedreyt heeft in terminis.*

*Ick hebbe uw ghehad in uwe mager beesten / waer
onder den verw sieckte & sterfte ghehad hadde /
maer ick sal uw nu vinden in uwe vette beesten ;
dogh indien gy myn darynck thuys wilt haelen, ick
sal maecken dat uwe beesten alle gesont sullen
syn & blyven.*

*Ten welcken propooste den verw alleenelick by na-
turelicke consequenties, geantwoort heeft, gy cont
dan tooveren, uytwysens de attestatie te desen ge-
voeght. [Joannes Menu]*

*Onkennende ...,ofte in naderen sin & gouste sulcx
thebben geseyt.*

*Waer uyt in den voorschreven omstandigheden
geene injurie en resulteert als den verw uyt hre
lichtveerighe eygende discoursen sikh tot verleen-
nen sulcke antwoorde geprovoqueert vindende.*

*Ontkennende den verwr voorders & anders de
premisen van s'hre niet rechte & alle de ageratie
daerby gedaen, mitsgrs alle recht, cause & actie.*

*Noghtans om met den hre op wie geen het minste
verhael en is, cort spel te maecken, den verwr wilt
hem mitsdesen, wel erkennen voor eerlicken per-
soon & niet enen tovenaer.*

*Op het fundament van alwelcken geconcludeert
wort tot s'hre niet ontfangelickheyt, met absolutie &
hèese van costen. get. De Brauwer”*

transcriptie H. Boydens

vulgairlynck > gemeenzaam = platweg

darinck = turf (brandstof)

in terminis = uiteindelijk

propooste = voorstel

attestatie = getuigenis

mitsgrs > mitsgaders = alsook

Epiloog.

We zijn in de eeuw van de verlichting. De kerk
heeft veel van haar gezag verloren. Op de vier-
schaar van Nieuwpoort maken ze “cort spel” met
roddel. Binnen de week is alles van de baan!

Archief

GEESTELIJKEN OP DE VLUCHT IN 1792

SAN nr. 3136

*Ik onderschreven Pieter vande Castele verklaere
geboortig te zyn van Duynkerke, oud 35 j, eersten
capelaen van Hontschoote, bisdom van Ieperen,
myne laetste habitatie in het fransche ryck was
Bergen St Winoc, van waer ik gekomen ben den 5
mei 1792, en gewoont van dese daete tot ontrent
den 15 october last op de prochie van isenberghe
in veurne ambacht ten huysen van den heer cape-
laen van aldaer, verstrekt zynde met en certificat
en paspoort van de municipaliteit van Bergen as-
look van een certificaet van Brussel van daete eer-
sten mey; verklaere bovendien te zyn zonder do-
mestique & te behouden in pacht een kamer ten
huysen van den heer van Peteghem capelaen al-
hier volgens pachtbrief: verklaere bovendien in al-
les voldaan te hebben aen de wetten van dit landt.
Nieuwpoort 7 nov 1792 get. Gh. Vande Castele
prbr*

*Je soussigné Ambroise Goumenault prêtre fran-
çais déclare être natif de la ville de Lude, diocèse
d'Angers en france, agé de 40 a 11 m, curé de la dite
ville de Lude au dit diocèse (vert) hebbende in laat-
ste instantie gewoond in de stad Amiens in Picardië
et via St. Omer waar ik een “passeport de déporta-
tion” heb bekomen, en in bezit van een bewijs van de
commissarissen van de adel op datum 26 juli 1792
getekend Le V. De hauteville ; verklaart overigens
geen knecht te hebben en een kamer te huren in het
huis van mr. Peteghem, kapelaan van de parochie-
kerk van deze stad, volgens onze onderlinge over-
eenkomst, waarbij ik deze verklaring onderteken te
Nieuwpoort in Vlaanderen op 10 november 1792.
get. Sé Goumenault, curé de Lude*

*Je soussigné Antonin Dubuc prêtre français, dé-
clare être natif de la ville de Bayonne diocèse de
la dite ville en france, agé de 44 ans, instituteur au
collège de la fleure diocèse d'Angers (vert) heb-
bende laatst gewoond in de stad Amiens in Picar-
dië en via St. Omer waar ik een “passport de dé-*

portation" heb bekomen ; verklaar overigens geen knecht te hebben en een kamer te huren in het huis van mr. Jooris kapelaan in de parochiekerk van deze stad, volgens een akkoord tussen ons gemaakt, waarbij ik deze verklaring onderteken te Nieuwpoort in Vlaanderen op 10 november 1792.
Dubuc , prêtre français

*Ick onderschreven Jacobus Winocus du Moulin verklare gebortigh te syn van Bergen St Winox, oud 45 j , pastor van de prochie van Ochtezeele, anderalf ure van Cassel in Vlaenderen, aldaer gewoont tot den 5 mey 1792 en overgekomen te zyn langhst Bergen den 5 dito en gewoont te hebben van dese daete tot ontrent den 15 october last leden op de prochie van Isenberghe in veuren ambacht ten huysen van den heer capellaen van aldaer, versterckt zynde met een certificaet en pasport van de municipaliteyt van Bergen, verklare bovendien te zyn zonder domestique en te behouden in pachte eene kamer ten huysen van de heer van Peteghem capellaen alhier, volgens pachtbrief, verklare bovendien in alles voldaan te hebben aen de wetten van dit lant, in goeder trouwe ondertekene ick dese verklaringe tot Nieuwpoort in Vlaenderen desen 7 nov 1792.
J.W. Du Moulin*

A Malines le 9 sep 1792. Je suis Messieurs, très touché de votre sort et je prie le seigneur qu'il vous fasse la grâce de le supporter avec les saintes dispositions (vert) die u zal kunnen genieten op een dag in uw eeuwige vreugde, wat u momenteel zaait met tranen is een geluk en een glorie voor u volgens de voorspelling van de eeuwige waarheid, om verdoemd en verworpen te zijn door mensen voor de zaak van Jezus Christus gaudete et exultate... (vert) Verheugt U en juicht! Uw roem is immers groot in de hemel!(verder uit het Frans) Niets zal mij meer vreugde geven dan uw lot te kunnen verzachten, maar u weet, zij die ons vervolgen hebben bijna alles genomen en sinds mijn vlucht heeft men mij niets meer uitgekeerd of betaald. Ik geef u een certificaat wat u kan voorleggen aan de commissarissen van de Franse adel in Brussel om iets te bekomen waar u recht op hebt. De plaats die ik in dit land ken om er goedkoop te leven is Geel, het is een dorp in het bisdom Antwerpen in een kanton dat men Kempen noemt. Er zijn reeds verschillende Franse priesters uit het bisdom Soissons die zich daar hebben teruggetrokken, net zoals monseigneur Boutenys ook geboren in mijn bisdom, die ook priester was in het bisdom Soissons. Het is van de bisschop van Soissons dat hij zijn certificaat moet krijgen wat ik u stuur. Ik blijf met de meeste achting en affectie geachte heren uw toegewijde dienaar.

11

sé Louis Ch. Ev. d'Amiens

transcriptie H. Boydens

Een jaar later op 8 september 1793 verschoof de Franse grens na de Slag bij Hondschote. Een groot stuk van het bisdom Ieper werd Frans grondgebied.

In Nieuwpoort verbleven in 1792 wel 33 gevluchte Franse priesters.

De pastoor was toen Bernard van Uytfanck tot 1795. Na hem kwam Ceciliaan Blomme. Kapelaan Pieter Van Peteghem was in Nieuwpoort vanaf 1785 en ging in 1795 naar Oostduinkerke van waaruit hij uit het land zou verbannen worden. Hij werd later pastoor van Ramscapelle van 1804 tot 1813.

Kapelaan Augustijn Jooris was kapelaan in Nieuwpoort sinds 1790 en werd ook verbannen. Nadien werd hij pastoor in Nieuwpoort vanaf 1804 tot zijn dood in 1840. Dit was de laatste monnik van de Sint-Niklaasabdij uit Veurne die pastoor was in Nieuwpoort.

Er waren in 1792 nog twee kapelaans in Nieuwpoort : J.F. Van der Mersch tussen 1789 en 1798 en P.A. De Necker tussen 1789 en 1796.

In Memoriam

2nd Lieutenant Montagu Frank PEYTON

16th (Service) Battalion Northumberland Fusiliers (Newcastle)

Geboortedatum: 2 maart 1898

Datum overlijden: 11 juli 1917

Killed in action leeftijd: 19 jaar

Begraven te Nieuwpoort op Ramscapelle Road Military Cemetery, perk V, rij B, graf 10

Montagu Frank Peyton werd geboren te Plymouth in Devon op 2 maart 1898 als de jongste zoon van Captain Frank Henry Peyton RN en Janet Wynyard Peyton van "The Paddock", Crawley in Sussex. Hij studeerde aan de Oakfield Preparatory School in Rugby en aan het Lancing College waar hij een studiebeurs bekam en in Heads House verbleef van september 1911 tot april 1916. Midden 1916 werd hij sergeant in het Officer Training Corps en speelde hij in het eerste en het tweede voetbal team. Hij was dol op muziek en vooral het zingen in het koor van de kapel.

Hij studeerde verder aan the Royal Military College Sandhurst waar hij in F Compagnie werd ingedeeld en er promoveerde tot cadet sergeant. Hij werd voorgedragen als 2e luitenant bij de the Northumberland Fusiliers op 26 oktober 1916.

Na verdere opleiding in East Bolden kwam hij aan in Frankrijk op 16 december 1916 waar hij het 16e bataljon van zijn regiment vervoegde, dat in reserve lag te Bonneville. In 1917 raakte hij gewond.

Begin juli 1917 kwam het 16th Battalion Northumberland Fusiliers aan in de loopgrachten van de Nieuwpoort sector. Rond 06.30u in de morgen van 10 juli 1917, lagen de manschappen in reserve in de stad Nieuwpoort, toen een uitermate hevig Duits bombardement losbarstte, door in de duinen opgesteld Duits scheepsgeschut. Dit was de voorbode van een Duitse aanval op de eenheden die zich in de linies bevonden voor de stad, achter de IJzer. Deze aanval kreeg de codenaam "Strandfest". De Northumberland Fusiliers wachtten de hele dag in de kelders van de stukgeschoten huizen van de stad op orders om op te rukken. De orders kwamen er pas rond 22.00u.

Toen de manschappen tijdens de nacht uit de kelders kwamen, wat de lucht gevuld met gas en stukken metselwerk van de zware beschietingen. Drie compagnieën begaven zich vlug naar de loopgraven ten westen van de stad Nieuwpoort op zo'n 1500 meter van de IJzer. Alle bruggen over de IJzer waren stukgeschoten en het was pas de volgende dag 11 juli 1917 dat men orders kreeg en via een enkele smalle brug een poging ondernam om contact te maken met 11th Battalion Border Regiment dat zich aan de overkant van de IJzer bevond en dringend diende afgelost.

Om 14.00u kreeg A Compagnie het bevel om een stuk loopgraaf die de dag voordien was verloren gegaan, terug te winnen op de Duitsers. Maar eens het werd opgemerkt door de vijand, ontkeurende zich een overweldigende vijandelijke vuurkracht, waardoor men genoodzaakt was om terug te trekken, met hoge verliezen als gevolg.

Dezelfde avond nog, werd om 22.45u nog een

Duitse tegenaanval afgewend. Een aanval door C Compagnie op 01.45u in de morgen van 12 juli 1917 werd ook een mislukking.

Het bataljon werd kort daarna afgelost door de 5th/6th Battalion Royal Scots, en trok zich terug naar Nieuwpoort.

Zijn Commanding Officer schreef:

"Mijn gevoelens van spijt zijn moeilijk te verwoorden. Hij was één van mijn beste officieren."

Een collega officier schreef aan zijn ouders:

"Uw zoon diende in mijn compagnie en was mijn meest betrouwbare officier. Hij was zeer leergierig en sterk geïnteresseerd in zijn taken. Je kon er op vertrouwen dat hij iedere toebedeelde opdracht vlekkeloos uitvoerde. Hij was zeer geliefd bij de mannen van zijn peloton en compagnie en was de populairste officier van het bataljon. In de vuurlinie bewees hij zichzelf al een zeer hoffelijke officier."

Een andere officier schreef:

"Ik leidde de compagnie tijdens een actie in de nacht van 10 juli 1917, waarbij één van mijn officieren dodelijk gewond raakte, en een ander vergast werd. Uw zoon was de enige resterende officier om verder het bevel te voeren. Hij verrichtte schitterend werk bij het reorganiseren van de compagnie. We waren samen in de morgen van de 11de, na het heroveren van de tweede linie. Hij ging de tweede linie verkennen en was nog maar pas vertrokken toen ik het bericht ontving dat hij geraakt was. Hij was een groot verlies voor ons allen, en ik zal hem nooit vergeten."

Zijn ordonnans schreef:

"Hij was een echte gentleman en een zeer vlotte soldaat. Hij stierf een heldendood. Een betere officier is moeilijk te vinden. Zijn gemis is groot in zijn peloton. Het is voor mij het verlies van een goede vriend waar ik zeer veel van hield".

Zijn broer Lieutenant John Algernon Wynyard Peyton van de 7th Battalion Norfolk Regiment, sneuvelde op 22 augustus 1918.

K. Jacobs

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium

p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort

Signaleer adreswijzigingen AUB!

Verantwoordelijke uitgever G. Demerre

Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort